

ТУРИЗМ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОХОДІВ

Розглянуто основні складові доходів від туризму, проаналізовано співвідношення доходів від іноземного та внутрішнього туризму у різних країнах світу, у т.ч. й в Україні. Показана динаміка структури доходів від туризму у провідних туристичних дестинаціях за останні 20 років.

Постановка проблеми. Туризм, як відомо, явище багатofункціональне. Одна з найважливіших функцій туризму – економічна. Суть цієї функції полягає у сприянні розвитку економіки певного регіону або країни. Проявляється дана функція по-різному і, передусім, через валютні надходження до державного та місцевого бюджетів. Адже туристи завжди витрачають гроші у місці відвідування, внаслідок чого приймаюча сторона одержує доходи.

Доходи від туризму (разом із даними про туристичні прибуття) є одним із ключових показників, що висвітлюються у численних публікаціях різних міжнародних туристичних організацій. Особлива роль у цьому належить Всесвітній туристичній організації – World Tourism Organization (UNWTO) [1]. Її статус зобов'язує акцентувати увагу на міжнародному туризмі. Відповідно й інформація, яку поширює дана поважна організація через свої основні видання, як-от UNWTO Tourism Highlights, UNWTO World Tourism Barometer та деякі інші здебільшого стосується саме міжнародних потоків. Як наслідок, створюється уявлення про домінуючу роль міжнародного туризму серед інших форм сучасного туризму. Не випадково, наприклад, в Україні більша частина туристичних компаній спеціалізується саме на міжнародному туризмі, приділяючи не виправдано мало уваги внутрішньому туризму. Між тим, реальна ситуація свідчить про те, що у доходи на туристичному ринку розвинених країн світу формуються зазвичай за рахунок не міжнародного (точніше, іноземного), а внутрішнього туризму.

Мета дослідження. Проаналізувати внески іноземного та внутрішнього туризму у загальносвітових доходах, а також у доходах найвідоміших туристичних дестинацій, визначити роль у цих доходах внутрішнього туризму.

Викладення основного матеріалу. Статистика щодо надходжень від туризму міститься у щорічних звітах та інших матеріалах UNWTO. Проте, найзручнішим джерелом репрезентативних даних, що дозволяють оперативно відстежувати достатній для аналізу обсяг матеріалу є сайт Всесвітньої Ради з подорожей і туризму – World Travel & Tourism Council (WTTC) [2]. Основне завдання WTTC – економічні дослідження туристичного ринку та інформування світової спільноти зокрема щодо економічної і соціальної ролі міжнародного туризму. WTTC прагне до того, щоб туристична галузь сприймалася в усьому світі як одна з основних галузей економіки, що може забезпечувати високі доходи

і робочі місця. Результатом діяльності організації є щорічні прогнози розвитку туризму у світі, а також в 184 країнах світу, у т.ч. й в Україні. У 1999 р. методика, що застосовується для складання доповідей WTTC була офіційно визнана ООН.

Для аналізу обсягів доходів від туризму нами було використано дані WTTC про надходження від іноземного туризму (visitor exports) і від внутрішнього туризму (domestic travel & tourism spending). При цьому був обраний максимально можливий однорідний за різними DESTИНАЦІЯМИ ряд спостережень – з 1993 по 2014 р. Загальну ситуацію щодо ролі внутрішнього туризму у загальносвітовому обсязі доходів від туризму добре ілюструє діаграма на рис. 1.

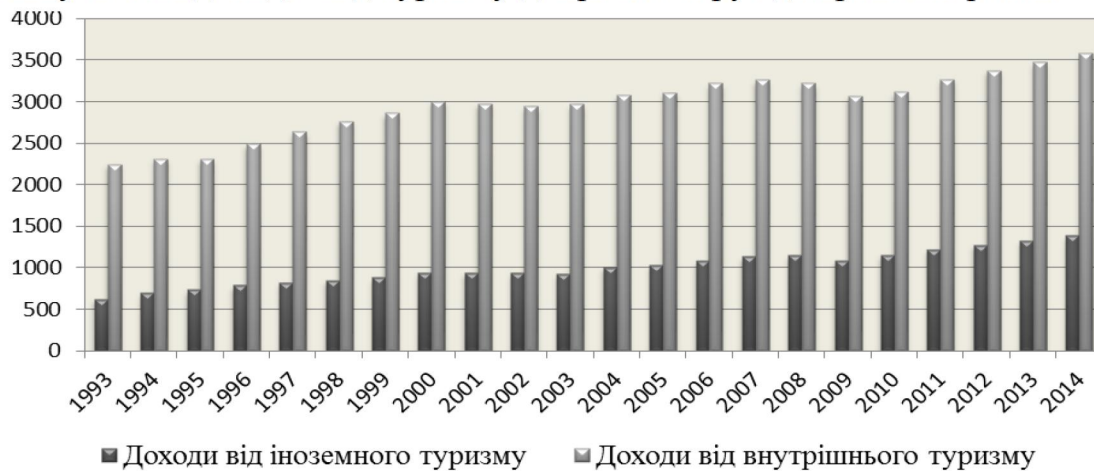

Рис.1. Доходи від туризму у світі (млрд. дол. США)

Як бачимо, доходи від внутрішнього туризму світі набагато перевищують надходження від іноземного туризму. Тоді, як загальні витрати іноземних туристів упродовж всього періоду спостережень не досягали й 1,5 млрд. дол. США, витрати внутрішніх туристів останнім часом перевищили відмітку в 3,5 млрд. Інакше кажучи, частка доходів від іноземного туризму не сягала й 30%, тоді, як на доходи від внутрішнього туризму завжди припадало більш як 70% (рис.2.).

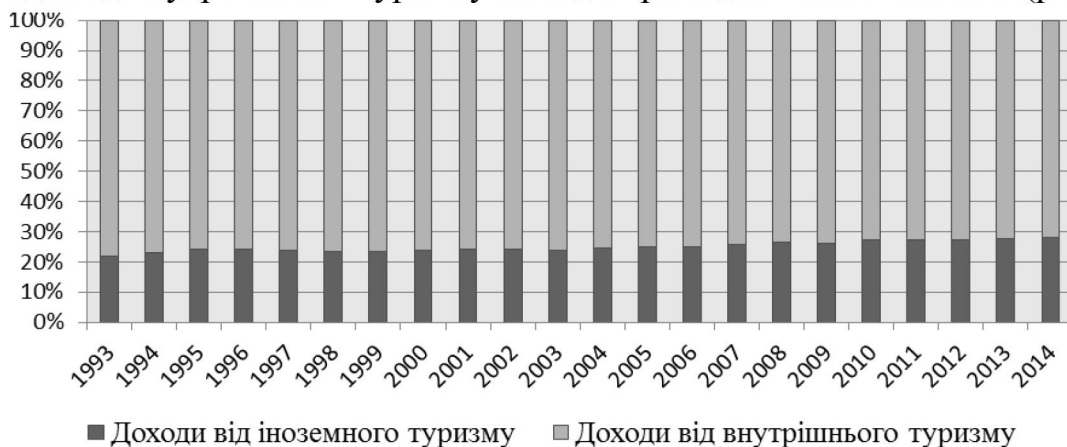

Рис.2. Зміни структури доходів від туризму у світі

За останні два десятиліття внесок іноземного туризму у загальносвітові доходи зріс лише на кілька відсотків і нині внутрішній туризм так само продовжує залишатися на позиціях лідера. Зважаючи на це, ситуація за станом на 2014 р. може вважатися типовою для сучасного світового туристичного ринку (рис.3.).

Рис.3. Структура доходів від туризму у світі, 2014 р.

Загальносвітова структура доходів від туризму формується передусім завдяки провідним гравцям на ринку. Серед таких, зокрема, країни, що потрапили у так звану світову топ-десятку держав за обсягом доходів від іноземного туризму (табл.1). В цьому переліку відсутні окремі території Китаю зі спеціальним статусом – Макао (5-е місце) і Гонконг (10-е місце), де внутрішній туризм через малу площу відсутній. Натомість додано узагальнені дані по світу, а також, для порівняння, й по Україні.

Таблиця 1.

Структура доходів від туризму в провідних дестинаціях світу

Країна	Структура доходів від туризму									
	Іноземний туризм (% від загального обсягу)					Внутрішній туризм (% від загального обсягу)				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
Світ	27,1	27,2	27,4	27,7	27,9	72,9	72,8	72,6	72,3	72,1
США (1-е місце)	20,1	20,3	20,6	21,2	21,0	79,9	79,7	79,4	78,8	79,0
Іспанія (2-е місце)	42,5	44,5	45,6	46,9	47,7	57,5	55,5	54,4	53,1	52,3
Франція (3-е місце)	29,5	30,9	31,6	31,9	31,6	70,5	69,1	68,4	68,1	68,4
Китай (4-е місце)	13,0	11,5	10,5	9,7	9,8	87,0	88,5	89,5	90,3	90,2
Італія (6-е місце)	25,9	26,3	27,1	28,3	28,9	74,1	73,7	72,9	71,7	71,1
Таїланд (7-е місце)	64,0	67,0	69,3	72,4	70,1	36,0	33,0	30,7	27,6	29,9
Німеччина (8-е місце)	12,6	12,6	12,7	12,9	12,9	87,4	87,4	87,3	87,1	87,1
Великобританія (9-е місце)	18,9	19,2	19,0	19,7	19,2	81,1	80,8	81,0	80,3	80,8
Україна (48-е місце)	51,9	47,8	49,7	46,8	36,4	48,1	52,2	50,3	53,2	63,6

Аналіз співвідношення доходів від іноземного та внутрішнього туризму у провідних дестинаціях світу свідчить про те, що економічно розвинені країни отримують доходи переважно за рахунок витрат, що здійснюють внутрішні туристи. Найменше домінування внутрішнього туризму у наведеному переліку

країн простежується в Іспанії – тут він забезпечує менш як 60 % усіх доходів від туризму. Найбільше помітний вплив надходжень внутрішнього туризму в Німеччині – понад 87 % усіх доходів від туризму. Такі відміни можна пояснити рівнем розвитку економіки і рівнем доходів на душу населення на користь Німеччини і, як наслідок, вищою вартістю туристичних послуг у цій країні.

Звертає на себе увагу той факт, що серед країн, що розвиваються дуже високою часткою доходів від внутрішнього туризму вирізняється Китай – останніми роками понад 90 % усіх доходів від туризму. Подібне явище пояснюється відомою чисельністю населення Китаю, яке масово подорожує власною країною, витрачаючи при цьому чималі кошти. Разом із тим, доходи від туризму в Таїланді, де національний ринок слабо розвинений, забезпечує у першу чергу іноземний туризм – понад 70 % усіх доходів.

На тлі представлених туристичних дестинацій Україна помітно вирізняється нестабільністю структури доходів від туризму (рис.4.). Якщо у минулому і на початку поточного століття найбільший внесок у загальному обсязі доходів від туризму забезпечував внутрішній туризм, то упродовж 2004-2010 рр. домінантою стає іноземний туризм. Натомість, останніми роками лідерство щодо внеску у доходи країни від туризму знову повернув собі внутрішній туризм.

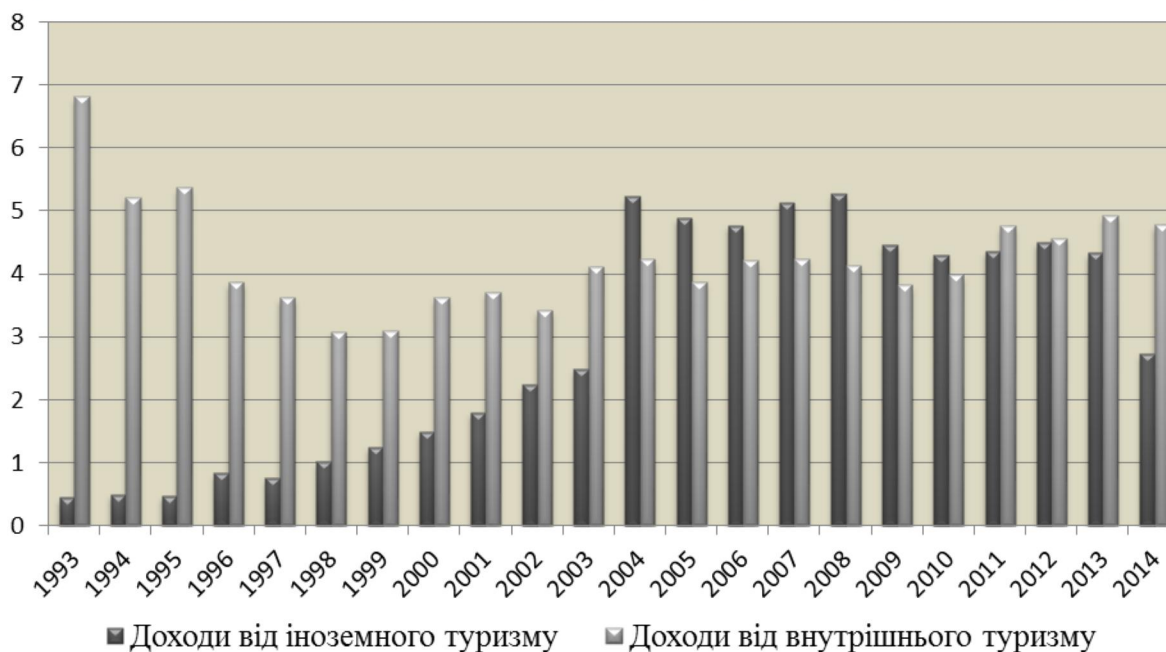

Рис.4. Доходи від туризму в Україні (млрд. дол. США)

Зміни в структурі доходів від туризму в Україні криються в суспільних процесах, що мали місце за визначений період на теренах нашої держави. За умов політичної нестабільності та кризових явищ в економіці доходи країни від туризму формувалися здебільшого за рахунок надходжень від внутрішнього туризму. Адже ні рівень життя більшості жителів України, ні курс національної

валюти аж ніяк не сприяли подорожам за кордон. Як наслідок, переважна більшість потенційних вітчизняних туристів обмежувалися мандрівками власною країною. Водночас політичний неспокій, відсутність гарантії безпеки, а також не належний рівень послуг відлякували іноземних туристів. Це особливо помітно у 1990-ті та у перші роки нового століття, коли Україна для переважної більшості іноземців була невідомою та ненадійною туристичною дестинацією. Короткий період відносного поліпшення зокрема політичної ситуації у 2004 р. стимулював в'їзний туризм і, як наслідок, зростання внеску іноземного туризму у загальні доходи від туризму України, що й демонструє гістограма (рис.5.).

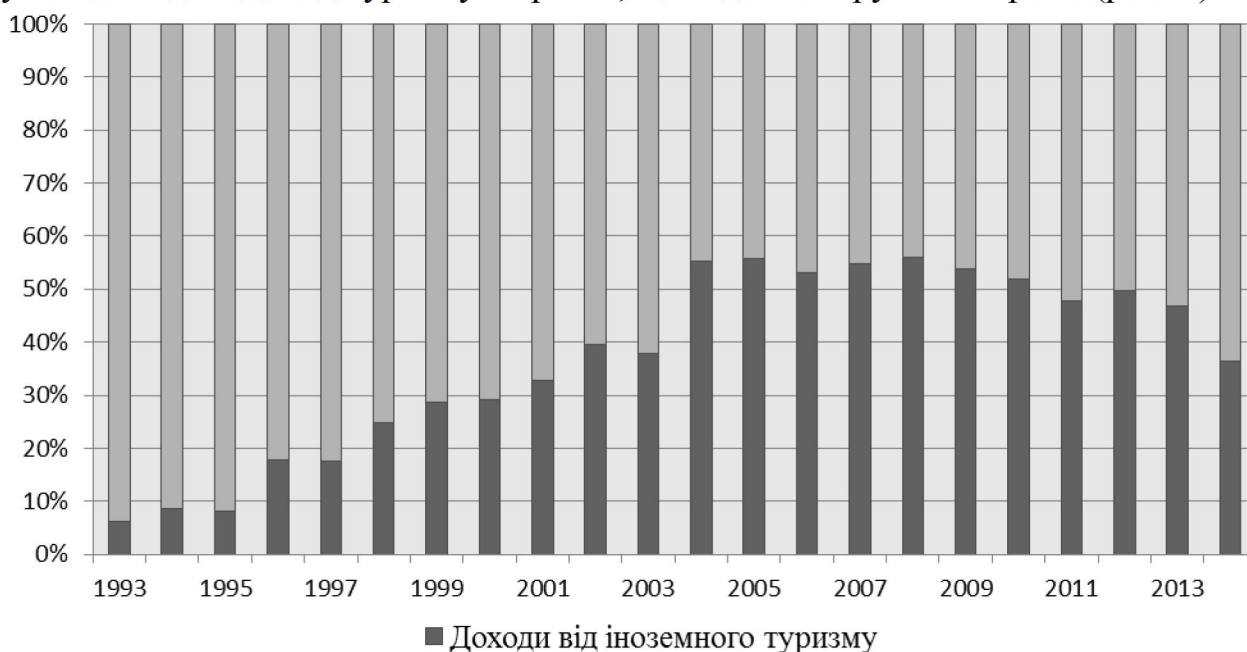

Рис.5. Зміни структури доходів від туризму в Україні

Упродовж останніх років загострення політичної боротьби в країні з подальшою політичною кризою та війною на сході України на тлі надзвичайно складної економічної ситуації та низки негативних соціальних явищ (безробіття, масова втрата житла, вимушена міграція, зубожіння) безумовно вплинули й на туристичний ринок – простежується, як уже зазначалося, тенденція зменшення в структурі доходів країни від туризму частки іноземного туризму.

Для виявлення тенденцій у подальших змінах в структурі доходів від туризму та можливого прогнозування цих змін нами було побудовано графік темпів приросту доходів від туризму в Україні (рис.6.). Аналіз цього показника передусім дозволяє стверджувати про циклічний характер змін, що відбуваються в доходах від туризму в Україні. При цьому помітно, що існує відмінність між циклами, які характерні для змін в доходах країни від іноземного і внутрішнього туризму. Перші супроводжуються великими «стрибками», за яких амплітуда в окремі роки перевищувала 80-110%. Водночас, цикли, притаманні змінам в

доходах країни від внутрішнього туризму є «м'якшими», хоча подекуди й набували амплітуди у більш як 30%. Крім того, різні тренди розвитку вказаних на рис. 6. процесів свідчить про цілком ймовірне у перспективі зростання в структурі доходів Україні частки саме внутрішнього туризму.

Рис.6. Темпи приросту доходів від туризму в Україні (%)

Висновки. Поширене уявлення про іноземний туризм, як основне джерело доходів є не виправданим. Адже аналіз статистичних даних щодо надходжень від іноземного та внутрішнього туризму у світі загалом, а також у провідних DESTINATIONАХ різних регіонів свідчить про домінуючу роль внутрішнього туризму. В Україні упродовж останніх 20 років так само спостерігається тенденція зростання частки доходів від внутрішнього туризму у загальному обсязі надходжень від реалізації туристичного продукту.

Література

1. World Tourism Organization. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.unwto.org/>.
2. World Travel & Tourism Council (WTTC) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://92.52.122.233/>.

Summary

V.U. Pestushko. **Tourism as a Source of Income.**

A common understanding of the foreign tourism as the main source of income is not justified. As the analysis of statistical data on earnings from foreign and domestic tourism in the whole world and in the leading destination of different regions shows the dominant role of domestic tourism. In Ukraine, over the last 20 years it is also observed a tendency to increase in the share of revenues from domestic tourism in total revenues from the sale of travel products.